

Μακεδονικά

Τόμ. 1

Το Κάστρο του Πλαταμώνα

Απ. Βακαλόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.9119](https://doi.org/10.12681/makedonika.9119)

Copyright © 2016, Απ. Βακαλόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βακαλόπουλος Α. (2017). Το Κάστρο του Πλαταμώνα. *Μακεδονικά*, 1, 58–76.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9119>

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΜΩΝΑ

1. Ὁ ἐπιβάτης τῆς ἀμαξοστοιχίας Θεσσαλονίκης — Ἀθηνῶν, λίγα χιλιόμετρα προτοῦ ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας καὶ μῇ στῇ Θεσσαλία, ἀντικρύζει στὴν κορυφὴ λόφου, πὺν κατεβαίνει ἀπότομα ὡς τῇ θάλασσᾳ, τὸ μεγαλόπρεπο Κάστρο τοῦ Πλαταμῶνα¹⁾. Τὸ Κάστρο (Εἰκ. 1) εἶναι κτισμένο στὶς νοτιοανατολικὰς ὑψώξεις τοῦ Ὀλύμπου καὶ δεσπόζει στὴν παραλιακὴ λωρίδα καὶ στὸ δρόμο, πὺν ὁδηγεῖ στὸ Παπαπούλι (παλιὰ σύνορα Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας) καὶ στὰ Τέμπη. Ὁ σημερινὸς δρόμος, πὺν ἀκολουθεῖ ὁ σιδηρόδρομος, δὲν ἦταν βέβαια ὁ παλιός, γιατί μόλις στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα διανοίχθηκε ἡ σήραγγα τοῦ λόφου. Ὁ παλιὸς δρόμος ἔκαμπε τὸ λόφο, καθὼς βεβαιωνόμαστε ἀπὸ ἐπιτόπιες παρατηρήσεις καὶ ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ Félix de Beaujour, πὺν γράφει· « Ὁ δρόμος πρὸς τὴ Μακεδονία περνᾷ κάτω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ Πλαταμῶνα στὴ βάση τοῦ ἀντερείσματος²⁾ καὶ κατεβαίνει μέσα ἀπὸ βαθεῖα χαράδρα στὴν ἀκτὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, στὴν ἀρχὴ μιᾶς μεγάλης πεδιάδας, πὺν ἀνοίγεται λίγο λίγο πρὸς τὸ βορρᾶ, καθὼς οἱ παραφυάδες τοῦ Ὀλύμπου φεύγουν πρὸς δυσμὰς· εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Πιερίας, ἀπ' ὅπου ἀρχίζει ἡ Μακεδονία... »³⁾).

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ λόφο τοῦ Καστροῦ βλέπει κανεῖς, μακριὰ πρὸς τὴν παραλιακὴ λωρίδα τῆς Μακεδονίας, τὴ μικρὴ πεδιάδα τῆς Λεπτοκαρυᾶς, καὶ πὺν πέρα τὴν πεδιάδα τοῦ Λιτόχωρου καὶ τὸ « ξηροκάμπι » του, πὺν σχηματίζονται ἀνάμεσα στὶς ὑψώξεις τοῦ Ὀλύμπου καὶ στὸ Θερμαϊκὸν κόλπο.

Τὸ Κάστρο βρίσκεται λοιπὸν σὲ μιὰ στρατηγικὴ δίοδο (κλεισούρα). Ἡ σπουδαιότητά της ἦταν ἐπόμενο νὰ μὴ μείνῃ ἀπαράτηρη στὴν ἀρχαιότητα καὶ ἰδίως στὸν ταραχῶδη σὲ ἀναστατώσεις καὶ μετακινήσεις πληθυσμῶν μεσαίωνα. Στὸς νέους ὅμως χρόνους ἡ σημασία τοῦ Καστροῦ ἀπὸ

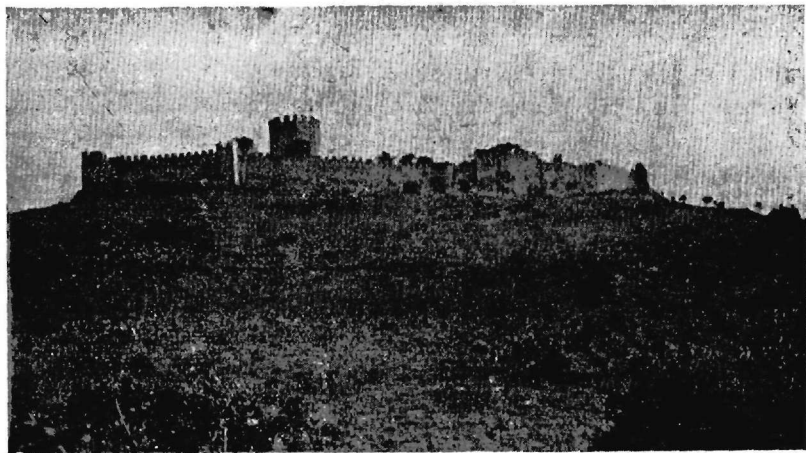
---

1. Τὸ Κάστρο βρίσκεται τρία τέταρτα τῆς ὥρας μακριὰ ἀπ' τὸ ὁμώνυμο παραθαλάσσιον χωριό, πὺν συνοικίστηκε τὴν τελευταία εἰκοσαετία ἀπὸ κατοίκους τοῦ μεσογείου χωριοῦ « Παντελεήμονας » (ἀπέχει 2 ὥρες περίπου) καὶ ἐνὸς παραθαλάσσιου καὶ κοντινοῦ συνοικισμοῦ προσφύγων.

2. Ἐννοεῖ τὸ λόφο τοῦ Καστροῦ, πὺν κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐπομένως εἶναι ἀντέρεισμά του.

3. FÉLIX DE BEAUJOUR, Voyage militaire dans l'empire Othoman, Paris 1829, τόμ. 1 σελ. 189.

στρατιωτικὴ ἄποψη ἄρχισε νὰ ἐλαττώνεται φυσικὰ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐφεύρεση τῆς πυρίτιδας καὶ τὴ βαθμιαία τελειοποίηση τῶν πυροβόλων ὄπλων. Ὁ ἴδιος ὁ Félix de Beaujour, ποὺ περιγράφει τὴ θέση τοῦ Πλαταμώνα, ἀναπτύσσει σχετικὰ τὶς ἐξῆς γνώμες· « Ἡ σημασία τοῦ φρουρίου αὐτοῦ, ποὺ τὸ θεωροῦν σὰν τὸ κλειδὶ τῆς Μακεδονίας, ἔχει παρεξηγηθῇ, καὶ θὰ ἦταν ἀνώφελο νὰ τὸ ξανακτίσουν ἐπάνω σὲ νέο σχέδιο, γιατί δεσπόζεται ἀπὸ τὰ κοντινὰ ὑψώματα, ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ κτυπηθῇ μ' ἐπιτυχία. Στὸ ἐσωτερικὸ

Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τοῦ Κάστρου ἀπὸ τὸ Νότο.

τοῦ Κάστρου βρίσκονται στριμωγμένα ἑκατὸ περίπου ξύλινα σπίτια, ποὺ σὲ μιὰ πολιορκία θὰ ἐμπόδιζαν τὴν ἄμυνά του.

Ἡ θέση, ἐπάνω στὴν ὁποία τὸ Κάστρο αὐτὸ εἶναι κτισμένο, δὲν εἶναι πολὺν ἀπότομη, καὶ οἱ πλαγιές, ἀπ' ὅπου ἀνεβαίνει κανεὶς καὶ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρὲς καὶ ποὺ χωρίζουν τὰ τρεχούμενα νερά, εἶναι ἀρκετὰ ἀπαλές· ἀλλ' ὁ δρόμος ἔχει τόσο ἀπόκρημνους ὄχτους καὶ εἶναι τόσο στενός, ὥστε μερικοὶ ἄντρες θ' ἀρκοῦσαν νὰ τὸν φράξουν· ἂν μάλιστα οἱ ἄντρες αὐτοὶ ἦταν περιχαρῶμένοι, δὲ θὰ μπορούσε νὰ τοὺς ἐκτοπίσῃ κανεὶς παρὰ ἂν ἔπιανε τὰ γύρω ὑψώματα, ποὺ ἔχουν ὅμως πολὺ πυκνὰ δάση καὶ ὅπου δύσκολα φτάνει κανεὶς »¹⁾).

2. Ἀπὸ τὶς ἱστορικὲς πηγὲς γνωρίζουμε πολὺ λίγα γιὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Κάστρου· γι' αὐτὸ εἵμαστε ἀναγκασμένοι σὲ πολλὰ σημεῖα νὰ κάνουμε ὑποθέσεις μὲ βάση τὶς παρατηρήσεις μας καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ποὺ ἀφο-

1. FÉLIX DE BEAUJOUR, ἔνθ' ἄν. σελ. 188.

ροῦν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὸ Κάστρο. Τὸ αὐτὸ ἐξ ἄλλου συμβαίνει καὶ γιὰ ὅλα σχεδὸν τὰ μεσαιωνικὰ κάστρα¹⁾.

Στὴ θέση τοῦ σημερινοῦ Κάστρου ὑπῆρχεν ἄλλοτε πολὺ πιθανὸν ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλη, ὅπως μαρτυροῦν οἱ ὀρθογώνιες πώρινες πέτρες, ποὺ εἶναι ἐντειχισμένες στὶς βάσεις τοῦ πρώτου περιβόλου τοῦ τείχους καὶ ἰδίως στὸ νότιο τμήμα του²⁾. Ἡ γνώμη αὐτὴ ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ ἐντειχισμένων στὸ τεῖχος γλυπτῶν, ποὺ παρατήρησα λίγο πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου στὸ Κάστρο. Τὸ ψηλότερο ἀπὸ τὸ ἔδαφος παριστάνει δύο πρόσωπα, ἓνα καθιστὸ καὶ ἓνα ὄρθιο, δηλαδὴ παρουσιάζει τὸν κλασσικὸ τύπο τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν. Ἐντύπωση κάνει ἡ λεπτότητα καὶ ἡ μαλακότητα τῶν γραμμῶν, ποὺ θυμίζουν τὴ γλυπτικὴ τῶν κλασσικῶν χρόνων. Πιο κάτω καὶ λίγο δεξιότερα εἶναι ἐντειχισμένο ἓνα μαρμάρينو θραῦσμα μὲ παράσταση ἀπλοῦ ἰωνικοῦ κυματίου, καὶ ἀκόμη πιὸ κάτω καὶ πρὸς τὴν αὐτὴ διεύθυνση ἄλλο μαρμάρينو θραῦσμα μὲ γραμμές, ποὺ προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀρχαία οἰκοδομή.

Ἐπίσης κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο πρὸς Ν. βρίσκονται διάφορα λείψανα ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν οἰκοδομημάτων³⁾. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ παρατηρεῖ ὁ Heuzey καὶ τέσσερες τοίχους — ποὺ σώζονται ὡς σήμερα — ἐνὸς μεγάλου οἰκοδομήματος, ποῦ, κατὰ τὴν ἀληθοφανῆ γνώμη του, ἴσως ἐχρησίμευε γιὰ κατοικία τοῦ ἐπισκόπου⁴⁾ (Εἰκ. 2). Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χῶρο βρίσκονται ἀκόμη καὶ σήμερα μονόλιθοι κίονες. Στὸν κορμὸ μάλιστα ἐνὸς εἶναι ἐλαφρὰ σκαλισμένη ἐπιγραφή, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1280 μ. Χ. καὶ ποῦ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν A. Plassart⁵⁾.

Ὁ Clarke⁶⁾, ὁ Leake⁷⁾ καὶ ὁ Heuzey⁸⁾ τοποθετοῦν στὴ θέση τοῦ Κάστρου τὴν ἀρχαία πόλη *Ἡράκλειον*, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τοὺς τὸ Σκύλακα τὸν Καρυανδέα, ποὺ γράφει σχετικὰ τὰ ἐξῆς· « Ἀπὸ δὲ τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ

1. Βλέπε τίς πετυχημένες παρατηρήσεις τοῦ A. Bon, τίς σχετιζές πρὸς τὴ μέθοδο γιὰ τὴν ἐρευνα αὐτῶν τῶν μνημείων. A. BON, Forteresses médiévales de la Grèce centrale στὸ Bulletin de Correspondance Hellénique LXI (1937), τεύχ. 1 σελ. 136-137 καὶ ἄλλοι.

2. Τίς πέτρες αὐτὲς παρατήρησε καὶ ὁ L. HEUZEY, Le mont Olympe et l'Acarnanie, Paris 1860. σελ. 92.

3. EDWARD DANIEL CLARKE, Travels in various countries of Europe, Asia and Africa, part the second, section the third, London 1816, σελ. 302-303. HEUZEY ἔ. ἀ. σελ. 91-93.

4. HEUZEY, ἔ. ἀ. σελ. 91.

5. A. PLASSART, Inscriptions de Piérie, d'Épinathie et de Bottiée στὸ Bulletin de Correspondance Hellénique 47 (1923) σελ. 172-175.

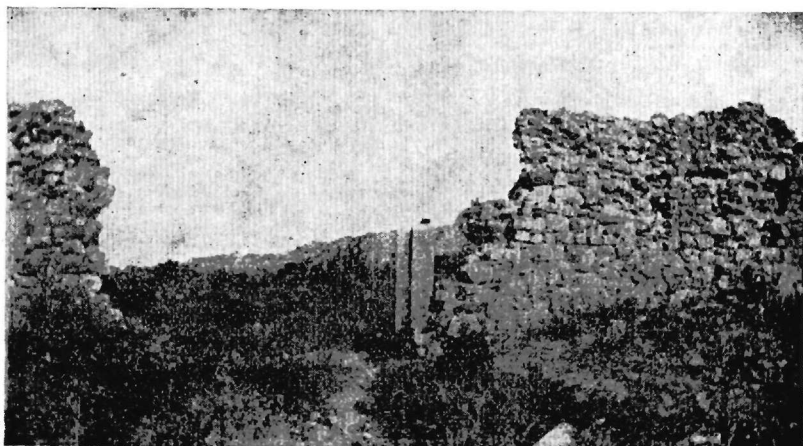
6. CLARKE, ἔ. ἀ. σελ. 301-303.

7. LEAKE, Travels in Northern Greece, London 1835, τόμ. 3 σελ. 404 κέξ.

8. HEUZEY, ἔ. ἀ. σελ. 88-89, 91-93.

Μακεδόνες εἰσὶν ἔθνος, καὶ κόλπος Θερμαῖος. Πρώτη πόλις Μακεδονίας Ἑράκλειον· Δῖον, Πύδνα πόλις Ἑλληνίς, Μεθώνη... »¹⁾ καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ Τίτου Λιβίου, ποὺ γιὰ τὴ θέση τοῦ Ἑρακλείου λέγει « Inter haec consul a Phila Popilium cum duobus milibus armatorum Heracleum

Εἰκ. 2. Ἐρείπια παλίου οἰκοδομήματος, τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου κατὰ τὸν Heuzey.

mittit' abest a Phila quinque milia ferme passuum, media regione inter Dium Tenpeque in rupe amni imminente positum »²⁾). Πραγματικὰ ἡ θέση τοῦ ἀρχαίου Ἑρακλείου, ποὺ μνημονεύει τὸ λατινικὸ κείμενο, συμφωνεῖ μὲ τὴ σημερινὴ τοποθεσία τοῦ Κάστρου³⁾).

1. Geographi Graeci Minores, ed. Car. Mullerus. Parisiis 1850. Σκύλακος Καρυανδέως περίπλους 66. Ὁ Clarke (ξ. ἀ. σελ. 303 σὲ ὑποσημείωση) χαρακτηρίζει μὲ τὰ ἑξῆς τὸ χωρίο τοῦ Σκύλακα. « And this passage of Scylax is of the more consequence, in ascertaining the position of Heraclea; because the same author has before stated, that Macedonia begins immediately after the passage of the river Penæus ».

2. Titus Livius XLIV, 8₈. Παράβαλε τὸ ἑξῆς χωρίο ἀπὸ τὴ Γεωγραφία τοῦ Μελετίου, ποὺ, ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸ τοῦ Πλαταμώνα, παρουσιάζει κατὰ τρόπον παράδοξο μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸ χωρίο τοῦ Λιβίου. « Πόλεις παραθαλάσσιαι τῆς Μακεδονίας εἶναι Πλαταμών, μὲ θρόνον Ἐπισκόπον, ἐπὶ λόφῳ ἰδρυμένη, μεταξὺ Πηνειοῦ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τοῦ Φαρύβου τῆς Μακεδονίας τῶν ποταμῶν » (Μελετίου, Γεωγραφία Παλαιὰ καὶ Νέα, Βενετία 1807, τόμ. 2 σελ. 459).

3. Ὁ Pouqueville (Voyage de la Grèce, Paris 1826, τόμ. 3 σελ. 376), μὲ πηγὲς τὸ Στράβωνα, τὸν Πολύβιο καὶ τὸν Τίτο Λίβιο, γράφει γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν περιοχὴ. « Caterin... est une ville arrosée par une rivière qui conflue avec le Sphetili Sou. La direction de ces rivières, le lac qu'elles forment, porteraient

Τὸ ὄνομα *Πλαταμών*, ¹⁾ πὺν ἀναπλήρωσε τὸ ἀρχαῖο *Ἡράκλειον* στοὺς βυζαντινοὺς, ἴσως, χρόνους, νομίζω, ὅτι θὰ προϋπῆρχε ἀσφαλῶς καὶ θὰ δήλωνε στὴν ἀρχὴ τῇ θαυμασίᾳ μακρὰ καὶ πλατιὰ ἀκρογιαλιά, πὺν ἐκτείνεται κάτω ἀπ' τὸ λόφο πρὸς τὴ διεύθυνση καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Μακεδονίας.

Ἀργότερα, στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἡ ὀνομασία *Πλαταμών*, πὺν σήμαινε τὴ χαρακτηριστικὴ αὐτῇ τοῦ τόπου ἀκρογιαλιά, ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ ἐπεκταθῇ κι' ἔτσι νὰ πάρουν τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ ἡ κωμόπολη, πὺν ἦταν κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο, καὶ τὸ Κάστρο τὸ ἴδιο.

Ὁ Προκόπιος στὸ βιβλίον του « Περὶ κτισμάτων » δὲν ἀναφέρει τίποτε γιὰ τὸ Κάστρο, ἀν καὶ μνημονεύει τόσες ἐπισκευὲς ἢ ἀνεγέρσεις φρουρίων. Ἀλλὰ καὶ κατόπιν, δηλαδὴ μετὰ τὸν Ἰουστινιανό, ὡς τὸν 12ο αἰῶνα δὲν ἔχουμε καμιὰ μαρτυρία γιὰ τὸ Κάστρο, ὅσο τοῦλάχιστο γνωρίζω. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς κἀνὴ νὰ συμπεράνουμε, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἄφησαν τὸ καίριον αὐτὸ σημεῖο ὅλως διόλου ἀφροσύνητο στὴν ἐποχὴ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν σλαβικῶν φύλων, ἰδίως τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸ 10ο αἰῶνα ²⁾, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ λοιπὴ Ἑλλάδα.

Γιὰ πρώτη φορὰ μνεῖα τοῦ ὀνόματος *Πλαταμών* γίνεται στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', μὲ τὸ ὁποῖο παραχωροῦνται ἐμπορικὰ προνόμια στοὺς Βενετοὺς (1198) ³⁾. Ὁ καθηγητὴς κ. Σ. Κυριακίδης στὴν ἀξιόλογη μελέτη του γιὰ τὴ διοικητικὴ ἱστορίαν τοῦ θέματος Θεσσαλονίκης γράφει, ὅτι διοικητικὰ ἡ « ἐπίσκεψις Πλαταμῶνος », καθὼς καὶ τὸ « κατεπανίκιον Κίτρου », πὺν μνημονεύονται στὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Γ', μαζὶ μὲ τὴ Βέροια καὶ τὰ Σέρβια ἀνῆκαν κατὰ τὸ 10ο αἰῶνα στὸ θέμα Θεσσαλονί-

à croire qu'on est aux lieux où fleurit Dium, ville considérable de la Macédoine que Platamona est Héraclée; que le contrefort sur lequel elle est située est le promontoire Dotium, et la rivière qu'on passe avant de le franchir, la réunion de l'Aeson et du Leucus des anciens ».

1. Πλαταμών = πλατὺς αἰγιαλὸς (Λεξικὸν Liddel — Scott).

Ὁ Μελέτιος (ἔ. ἀ. τόμ. 2 σελ. 459) παρετυμολογώντας γράφει. « Αὐτὸ τὸ Φρούριον πρότερον ἦτον Μοναστήριον, Πλατέα Μονὴ λεγόμενον καὶ ὕστερον ἔγινε πόλις ».

2. Βλ. Κεδρηνόν, ἔκδ. Βόννης, II σελ. 449-450, «... ἐπεὶ ἔγνω (Νικηφόρος ὁ Οὐρανὸς) τὸν Σαμουὴλ τῇ τοῦ δουκὸς Γρηγορίου τοῦ Ταρωνίτου σφαγῇ καὶ τῇ ἀλώσει τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπαιρόμενον, καὶ διὰ τοῦτο τὰ τε Θετταλικά διαβάντα τέμνη καὶ τὸν Πηνειὸν περαιοσάμενον ποταμόν, Θετταλίαν τε καὶ Βοιωτίαν καὶ Ἀττικὴν εἰσβαλόντα τε καὶ ἐν Πελοποννήσῳ διὰ τοῦ ἐν Κορίνθῳ ἰσθμοῦ, καὶ πάντα ταῦτα δηρῶντα καὶ ληϊζόμενον, ἄρας καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν στρατευμάτων καὶ τὰς ὑπαρξίας διελθὼν τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐν Λαρίσση γενόμενος,...

3. TAFEL — THOMAS, Urkunden zur älteren Handels- und Staatsgeschichte der Republik Venedig, I Theil (814-1205), Wien 1856. σελ. 267. « Episkepsis Platamonos ».

κης. Κατόπιν ὅμως Βασίλειος ὁ Β' τὰ ἀπέσπασε ἀπ' αὐτὴ καὶ μόλις κατὰ τὰ μέσα τοῦ 13ου αἰῶνα δόθηκαν πάλι στὸ θέμα Θεσσαλονίκης μαζί με τὴ Βέροια καὶ τὰ Μόγλενα.

Γιὰ τὴ σχέση τῆς ἐκκλησιαστικῆς πρὸς τὴ διοικητικὴ διαίρεση γράφει ὁ κ. Σ. Κυριακίδης ὅτι, ἂν καὶ δὲ συνέπιπταν, πάντοτε ὅμως σὲ μερικὰ κατεπανίκια ἀντιστοιχοῦσαν ὠρισμένες ἐπισκοπές. « Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπίσκεψιν Πλαταμῶνος δὲν μνημονεύεται ἀντίστοιχος ἐπισκοπή, εἰμὴ τὸ πρῶτον ἐν τῇ βούλλᾳ τοῦ Ἰνοκентίου τοῦ Γ'. Βραδύτερον ἀναγράφεται τελευταία ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐπισκοπῶν Θεσσαλονίκης »¹).

Μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπὸ τοὺς Φράγκους (1204), οἱ χῶρες τῆς Ἑλλάδας δόθηκαν, ὅπως εἶναι γνωστό, στὸν ἰδρυτὴ τοῦ βασιλείου τῆς Θεσσαλονίκης Βονιφάτιο τὸ Μομφερρατικό²).

Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμῶνα, ἂν ἐξαιρέση βέβαια κανεὶς τὶς μεταγενέστερες ἐπισκευές, ἀνάγεται στὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς Φραγκοκρατίας, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν στοιχείων τοῦ Κάστρου καὶ ἀπὸ τὴν τειχοδομία του. Ἄν θέλουμε τώρα νὰ προσδιορίσουμε ἀκριβέστερα τὴν ἐποχὴ πού κτίστηκε, πρέπει νὰ δεχτοῦμε τὸ μεταξὺ 1204 — 1222 χρονικὸ διάστημα, γιὰ τὸ 1222 καταλύθηκε τὸ βασίλειο τῆς Θεσσαλονίκης ἀπὸ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Θεόδωρο Ἀγγελό³). Εἶναι μάλιστα πολὺ πιθανόν, ὅτι τὸ Κάστρο κτίστηκε τὸν πρῶτο χρόνον τῆς Φραγκοκρατίας, ὅταν δηλαδὴ ὁ Βονιφάτιος κατέβαινε στὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ κατακτήσῃ τὶς χῶρες, πού τοῦ ἔλαχαν. Στὴ στρατηγικὴ αὐτὴ διάβαση ἔπρεπε ὁ Βονιφάτιος νὰ ἐγκαταστήσῃ φρουρὰ μέσα σὲ κατάλληλο ὄχυρό, ἂν ἤθελε νὰ ἔχῃ ἐξασφαλισμένα τὰ νῶτα του. Τότε ἡ περιοχὴ αὐτὴ θὰ δόθηκε σὰν ἱπποτικὸ τιμάριο σὲ κάποιον εὐγενῆ ἀπ' αὐτοὺς, πού ἀκολουθοῦσαν τὸ Βονιφάτιο. Ὁ εὐγενὴς αὐτὸς θὰ ἔδωκε στὸ Κάστρο τὴ μορφὴ, πού διασώζει ὡς σήμερον στὰ κύρια μέρη του.

Ἀντίθετα πρὸς τὰ ἄλλα φραγκικὰ κάστρα τῆς κυρίως Ἑλλάδας, καὶ ἰδίως τῆς Στερεᾶς, τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμῶνα ἔμεινε γιὰ λίγα χρόνια στὰ χέρια τῶν Φράγκων· γι' αὐτὸ καὶ διατηροῦνται πολλὲς καὶ ποικίλες ἐπισκευές τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Τούρκων, πού τὸ χρησιμοποίησαν πολὺ περισσότερον χρονικὸ διάστημα. Ὑστερα ἀπὸ τὴν κατάλυση τῆς Φραγκοκρατίας στὴ Μακεδονία μνημονεύει τὸ Κάστρο ὁ Ἀκροπολίτης στὸ κεφάλαιο, ὅπου ἀφηγεῖται τὴ σύγκρουση τοῦ σεβαστοκράτορα Ἰωάννου, ἀδελφοῦ τοῦ αὐτοκράτορα τῆς

1. ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Θεσσαλονίκια μελετήματα, Θεσσαλονίκη 1939, σελ. 35-36

2. TAFEL — THOMAS, ἔ. ἀ. σελ. 486· « Pertinentia Platamonos » (στὴ συνθήκη γιὰ τὸ μοῖρασμα τῶν χωρῶν, στὸ μέρος, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ δεύτερον κληρὸ τῶν ξένων).

3. Βλ. W. MILLER, Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (1204-1566), μετάφρ. Σ. Λάμπρου, τόμ. 1 σελ. 122.

Νικαίᾳς Μιχαήλ Η΄, μὲ τὸ δεσπότη τῆς Ἡπείρου Μιχαήλ, ποὺ ἐνισχύθηκε μὲ στρατιωτικὴ δύναμη ἀπὸ τὸ γαμπρό του, «τὸν ῥήγα τῆς Σικελίας τὸν Μαμφρέ», καὶ ἀπὸ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας Γουλιέλμο Βιλλεαρδουίνο. Μετὰ τὴ σύρραξί τους στὴν Πελαγονία (1259), ὅπου νικήθηκε ὁ Μιχαήλ καὶ οἱ Φράγκοι σύμμαχοί του, «οἱ κρεῖττους τῶν ταγμάτων αὐτοῦ (δηλαδὴ τοῦ πρίγκιπα τῆς Ἀχαΐας) καὶ προσγενεῖς, ὃ τε Ἀσὲλ Δετουσί, ὁ τῆς Καριτανίας Ἰοφρὲ καὶ ἄλλοι τῶν ὀνομαστῶν πλείους, οἱ μὲν κατὰ τὸν Πλαταμῶνα, οἱ δὲ κατὰ ἄλλο μέρος ἐάλωσαν, καὶ δεσμῶται τῷ βασιλεῖ συναπήχθησαν»¹).

Ἀργότερα, τὸ 1343, στὸν ἐμφύλιο πόλεμο μεταξὺ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ (1341—1354) καὶ Ἰωάννου Ε΄ τοῦ Παλαιολόγου (1341—1391) «ὁ Πλαταμών, πόλις παραθαλασσία» προσχωρεῖ στὸν Καντακουζηνό²). Ὑστερα ὁμως ἀπὸ μερικοὺς μῆνες, ἐπειδὴ οἱ Πλαταμώνιοι φοβήθηκαν, μήπως ὁ ἀντίπαλος τοῦ Καντακουζηνοῦ μέγας Δούκας Ἀπόκανκος ἔλθῃ μὲ στόλο καὶ καταλάβῃ τὴν πόλιν τοις, ἀποστάτησαν καὶ στρέφθηκαν ἐναντίον τοῦ Καντακουζηνοῦ³). Ὁ ἴδιος μέγας Δούκας Ἀπόκανκος τὸ 1346 φυλακίζει στὸν Πλαταμῶνα, ἀσφαλῶς στὸ δεσμωτήριό τοῦ Κάστρου, ἐπίσημους Ζηλωτές⁴).

Ὑστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ μᾶς εἶναι ἀδύνατο νὰ παρακολουθήσουμε τὴν ἱστορία τοῦ Κάστρου ὡς τὴν παράδοσή του στοὺς Τούρκους, γιὰτὶ μᾶς λείπουν, ἔστω καὶ ἀόριστοι σχετικὲς πρὸς τὴν περιοχὴ του εἰδήσεις. Ἡ τύχη του ὁμως φαίνεται, ὅτι δὲν ἦταν τόσο πολυκύμαντη, ὅσο ἡ τύχη τῶν κάστρων, ποὺ βρίσκονταν στὴν κυρίως Ἑλλάδα⁵ γι' αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα μεσαιωνικὰ λείψανα στὴν Ἑλλάδα, ποὺ ἔχουν διατηρηθῇ σὲ καλὴ σχετικὰ κατάστασι. Αὐτὸ βέβαια πρέπει νὰ τὸ ἀποδώσουμε καὶ στὴν τουρκικὴ φρουρὰ τοῦ Κάστρου, ποὺ φρόντιζε κάπως γιὰ τὴ συντήρησή του. Τὴ φροντίδα αὐτὴ τῶν Τούρκων γιὰ τὴ διατήρησι καὶ τὴν ὁχύρωσι τοῦ Κάστρου μαρτυροῦν οἱ μεταγενέστερες ἐπισκευὲς τῶν τειχῶν, νεώτατες μάλιστα σὲ μερικὰ μέρη, ὅπως π.χ. τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους, καὶ τὰ δυὸ παλιὰ πυροβόλα, ἓνα σπασμένο καὶ τὸ ἄλλο ἀκέραιο, ποὺ σώζονται ὡς σήμερα στὸ μεγάλο χῶρο τοῦ πρώτου περιβόλου.

Τὸ ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν κατέστρεψαν τὸ Κάστρο, ὅπως ἄλλα μεσαιωνικὰ κάστρα⁶), ἀφοῦ μάλιστα ἦταν κύριοι ὅλων τῶν διόδων σ' ὁλόκληρη τὴν

1. ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ, ἔκδ. Βόννης, 81-82.

2. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 58D, 7.

3. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 63B, 9.

4. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, ἔκδ. Βόννης, III, 93C, 18-19.

5. Πρβλ. καταστροφὴ φρουριῶν στὶς μελέτες τῶν: Ν. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ Ἑλλάς κατὰ τὸν Ἑβλιὰ Τσελεμπή, στὴν Ἑπετ. Ἐταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν 14 (1938) σελ. 495, 504. Α. BONN, Forteresses médiévales de la Grèce centrale, στὸ Bulletin de Correspondance Hellenique 61 (1937) σελ. 163. Γ. ΚΟΛΛΙΑ, Σιδερόκαστρον, στὴν

Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀπεναντίας φρόντισαν γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ Κάστρου, αὐτὸ ὀφείλεται, νομίζω, στὴ στρατηγικὴ σημασία του, ποὺ ἀνέφερα παραπάνω καὶ στὴν ἐπικαίρη ἐπίσης παραλιακὴ θέση του στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο ¹⁾, ποὺ προστάτευε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπὸ τὶς πειρατικὲς ἐπιδρομὲς ²⁾. Ἀκόμη στὴν ὁχύρωση τοῦ Κάστρου θὰ συνέβαλε καὶ ἡ γειτονία τῶν πολεμικῶν κατοίκων τοῦ Ὀλύμπου, ποὺ διαρκῶς, φαίνεται, ἐνωχλοῦσαν τοὺς Τούρκους ³⁾.

Ἀπὸ τὸ 17ο αἰῶνα καὶ ἐξῆς ἔχουμε πάλι μαρτυρίες γιὰ τὸ Κάστρο, τὶς εἰδήσεις τῶν περιηγητῶν. Ἔτσι ὁ R. P. Robert de Dreux στὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα μνημονεύει τὸ Κάστρο σὰ μιὰ μικρὴ πόλη ⁴⁾, ὁ δὲ Paul Lucas στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα ἐξαίρει τὴν ὁχυρὴ θέση του ⁵⁾. Ὁ Clarke ἀφηγεῖται, ὅτι στὸ Κάστρο ὑπῆρχε τουρκικὴ φρουρά, ποὺ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ

Ἐπετ. Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933) σελ. 76, 82. ΕΥΓ. ΝΤΑΡΚΟ, Ἡ ἱστορικὴ σημασία καὶ τὰ σπουδαιότερα ἔρεπια τοῦ Μουχλίου, στὴν Ἐπετ. Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 10 (1933) σελ. 472-473.

1. Πρβλ. Α. ΒΟΝΝ, ἔνθ' ἀν. σελ. 186, τὴ φροντίδα τῶν Τούρκων γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ κάστρου τῆς Ἀμφισσας.

2. Ἡ πειρατεία ἐπὶ τουρκοκρατίας, ποὺ λυμαινόταν τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, προκαλοῦσε, καθὼς εἶναι γνωστό, προσωρινὴ καταφυγὴ ἢ καὶ μετοικεσίες τῶν κατοίκων τῶν παραλίων σὲ ὄρεινὰ καὶ ὁχυρὰ μέρη τῆς ἐνδοχώρας, σὰ λεγόμενα κάστρα. Εἶναι λοιπὸν πολὺ πιθανόν, ὅτι τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα χρησίμευε γιὰ καταφύγιο, ὅταν γίνονταν πειρατικὲς ἐπιδρομὲς στὴν περιοχὴ του. Μάλιστα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἀναφέρονται ρητὰ ἐπιδρομὲς τῶν Ὀλυμπίων ἀγωνιστῶν, ποὺ μετὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ τους κινήματος εἶχαν βρῆ ἀσυλο στὶς ἐπαναστατημένους Βόρειες Σποράδες. Ὁ Περραιβὸς (Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, Ἀθῆναι 1836, τόμ. 2 σελ. 22) γράφει γι' αὐτοὺς «... ἀπολέσαντες τὰς ἐλπίδας τῆς ἐκστρατείας (κατὰ τῆς Θεσσαλίας) ἄρχισαν ν' ἀτακτῶσιν βλάπτοντες πολλάκις τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς περιφερόμενοι κατὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μὲ τὰ πλοῖά των, ὁμοίως καὶ εἰς τὰς ὀθωμανικὰς νήσους· ἢ ἀπόγνωσις καὶ ἡ ἔνδεια ἐρέθιζαν αὐτοὺς εἰς πᾶσαν ἀταξίαν».

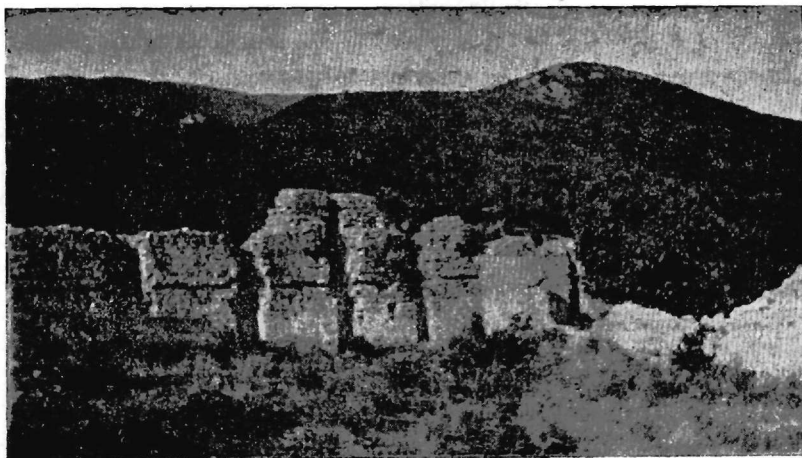
3. Πρβλ. στίχο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος» : κάθε κορφή καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαδί καὶ κλέφτης.

Γιὰ τοὺς ἀρματολούς καὶ κλέφτες τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου ἀπὸ τὸν 17 αἰῶνα καὶ κατόπιν βλ. ΝΙΚ. ΚΑΣΟΜΟΥΛΗ, Ἐνθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, Ἀθῆναι 1940, τόμ. 1 σελ. 10-12, 17-18, 20-23, 40-48, 57-86.

4. HUBERT PERNOT, Voyage en Turquie et en Grèce du R. P. Robert de Dreux, aumonier de l'ambassadeur de France (1665-1669), Paris 1925, σελ. 103. «Nous le laissions (le mont Olympe), la première journée assez écarté sur la droite, tirant du côté de Platamana, qui est une petite ville située sur le sommet d'une montagne qui avance en mer...».

5. PAUL LUCAS, Voyage, Amsterdam 1714, τόμ. 1 σελ. 213. « Nous traversâmes le petit golfe et nous passâmes Platamone c'est un lieu fort gros, et dont le Château peut être de défense aussi est-il bâti sur montagne, et en état de commander à tout le país ».

περάσουν μέσα¹⁾, κι' ἔτσι ἀναγκάστηκαν νὰ διανυκτερέψουν σ' ἓνα μικρὸ χωριό, ποὺ βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὸ φρούριο (1801). Στὸ χωριὸ αὐτὸ ὑπῆρχε πανδοχεῖο (Εἰκ. 3), ποὺ μέσα κι' ἔξω διέσωζε μερικὸνς κίονες, ἀναποδο-

Εἰκ. 3. Ἐρείπια τοῦ πανδοχείου πιθανῶς.

γυρισμένα δωρικά κιονόκρανα, ποὺ χρησίμευαν γιὰ βάσεις κίωνων, μιὰ σαρκοφάγο καὶ ἄλλα λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Ὁ Clarke θεωρεῖ, ὅτι αὐτὰ ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο Ἡράκλειο²⁾. Ὁ Rouqueville βρίσκει τὸν Πλαταμῶνα ἔδρα Βοεβόδα καὶ Ἐπισκόπου. Μέσα στὸ φρούριο ὑπῆρχαν 50 ξύλινα τουρκικὰ σπίτια³⁾.

1 Περβλ. Χ. ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, Ἀθῆναι 1901, Εἰσαγωγή (Τὰ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως) σελ. 14-15 «... ἔνεκα δὲ τῶν συμβαινουσῶν ἀποστασιῶν αὐτῶν (τῶν Ἑλλήνων) διετήρουν (οἱ Τοῦρκοι) ὅλα τὰ φρούρια, τὰς ἀκροπόλεις καὶ τὰς ὀχυρὰς καὶ τὰς ἐπικαίρους θέσεις πάντοτε ἐφωδιασμένους ἐξ ὅλου τοῦ ὕλικου τοῦ πολέμου καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείων δὲν ἐπέτρεπον δὲ νὰ κατοικῶσιν, οὐδὲ νὰ διαμένωσιν Ἕλληνες ἐν αὐτοῖς. Διὰ ταῦτα ἐν τοῖς φρουρίοις τοῦ Ναυπλίου, Ἀκροκορίνθου, Μονεμβασίας, τῶν Μεσσηνιακῶν φρουρίων, τῶν Πατρῶν, τῆς Εὐβοίας, τῆς Ναυπάκτου, τῆς Βονίτισης, τῆς Λαμίας καὶ τοσοῦτων ἄλλων φρουρίων καὶ ἀκροπόλεων οὐδεὶς Ἕλλην ἐν αὐτοῖς κατῴκει, οὐδὲ κἂν διενυκτερένεν. Εἰς ἅπαντα δὲ τὰ φρούρια ταῦτα ἦσαν στρατιωτικοὶ διοικηταὶ ἢ φρούραρχοι (ζιντζιζιταραγάδες), διωρισμένοι ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἔχοντες ὑπ' αὐτοὺς, ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, τοπικὰ ἄτακτα σίφη, ἐν δὲ τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ καὶ ταῖς νήσοις, Τουρκαλβανούς».

2. CLARKE, Travels ἐνθ' ἀν. σελ. 302, 303.

3. ROUQUEVILLE, Voyage de la Grèce σελ. 375-376.

Ὁ Leake ¹⁾ καὶ ἀργότερα, τὸ 1839, ὁ γάλλος περιηγητὴς P. Durand ²⁾ βρίσκουν τὸ πανδοχεῖο κατερειπωμένο καὶ δὲν ἀναφέρουν πιά χωριὸ ἔξω ἀπὸ τὸ Κάστρο. Καὶ μέσα στὸ Κάστρο λίγα μόνο τουρκικὰ σπίτια ὑπάρχουν ³⁾. Ὅταν δὲ ὁ Heuzey πέρασε ἀπὸ τὸν Πλαταμώνα, ὑπῆρχε ἀκόμη στὸ Κάστρο μικρὴ φρουρὰ καὶ μερικὰ κανόνια. Μέσα σ' αὐτὸ κατοικοῦσαν τοῦρκοι γεωργοί, ποὺ καλλιεργοῦσαν τοὺς γύρω ἀγρούς ⁴⁾.

Κατὰ τὴν Ἑλλην. Ἐπανάσταση τοῦ 1821 τὸ Κάστρο θ' ἀπέκτησε ἀναμφίβολα κάποια σπουδαιότητα ἀπὸ στρατηγικὴ ἄποψη, γιατί ἀποτελοῦσε ἓνα σημαντικὸ φρούριο τῶν Τούρκων μέσα στὴν ἀνήσυχη ἀτμόσφαιρα τῶν περιχώρων. Ἡ σημασία του ὅμως θὰ μεγάλωσε ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ προσαρτήθηκε ἡ Θεσσαλία στὴν Ἑλλάδα. Τότε τὸ Κάστρο ἔγινε γιὰ τοὺς Τούρκους ὁ φύλακας τῶν συνόρων τοὺς πρὸς τὸ υἱέρος τοῦ Ὀλύμπου, ἰδίως τῶν παραλίων, γιατί πολλὰ ἀνταρτικὰ σώματα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα ἀποβιβάζονταν στὰ τουρκικὰ παράλια. Ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι ἀμέλησαν νὰ ἐπισκευάσουν καλὰ τὸ Κάστρο καὶ νὰ ἐνισχύσουν τὴ φρουρά του. Ἔτσι στὴν ἐπανάσταση τῆς περιοχῆς Ὀλύμπου τὸ 1878, πεντακόσιοι ἄντρες μὲ ἀρχηγὸ τὸ λοχαγὸ Κ. Δουμπιώτη ἀποβιβάστηκαν στὴν Πλάκα τοῦ Λιτόχωρου καὶ ἀπ' ἐκεῖ πῆγαν στὸ Λιτόχωρο, ποὺ ἔγινε τὸ κέντρο τοῦ κινήματος καὶ ὅπου στίς 19 Φεβρουαρίου ἐγκαταστάθηκε προσωρινὴ κυβέρνησις. Ἡ ἀγγελία τοῦ κινήματος τόσον ἐφόβισε τὸν τοῦρκο φρούραρχο τοῦ Κάστρου, ὥστε παραδόθηκε στοὺς ἐπαναστάτες μαζί μὲ τοὺς 15 ἄντρες τῆς φρουρᾶς του ⁵⁾.

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀποτυχία αὐτοῦ τοῦ κινήματος, τὰ μακεδονικὰ παράλια, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸν Πλαταμώνα, συχνὰ ὑπῆρξαν οἱ τόποι ἀποβίσεων ἀνταρτικῶν σωμάτων. Ἔτσι τὸ 1896 στὴ Σκάλα τοῦ Ἐλευθεροχωρίου καταπλέει καὶ ἀποβιβάζεται τὸ ἀνταρτικὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Μπρούφα ⁶⁾, σὲ μιὰ δὲ ἔρημη ἀκτὴ κοντὰ στὸν Πλαταμώνα τὸ σῶμα τοῦ καπετὰν Βερβέρα ⁷⁾. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰ πολλὰ ἀνταρτικὰ σώματα περνοῦσαν στὴ Μακεδονία διαβαίνοντας κρυφὰ τὰ σύνορα ⁸⁾. Ἡ τελευταία πολεμικὴ σελίδα τοῦ Κάστρου γράφηκε κατὰ τὸν ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897, ὅταν βομβαρδίστηκε ἐπαιλημμένως ἀπὸ μοῖρα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ⁹⁾. Ἀπὸ τότε σιγὰ σιγὰ ἐγ-

1. LEAKE, Travels ἐνθ' ἄν. σελ. 404.

2. Κοίταξε A. PLASSART, ἐνθ' ἄν. σελ. 173.

3. LEAKE, Travels ἐνθ' ἄν. σελ. 404.

4. HEUZEY, Le mont Olympe σελ. 91.

5. ΕΠΑΜ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ, Ἱστορία τοῦ συγγρόνου Ἑλληνισμοῦ (1832 - 1892), Ἀθῆναι 1892, τόμ. 2 σελ. 574.

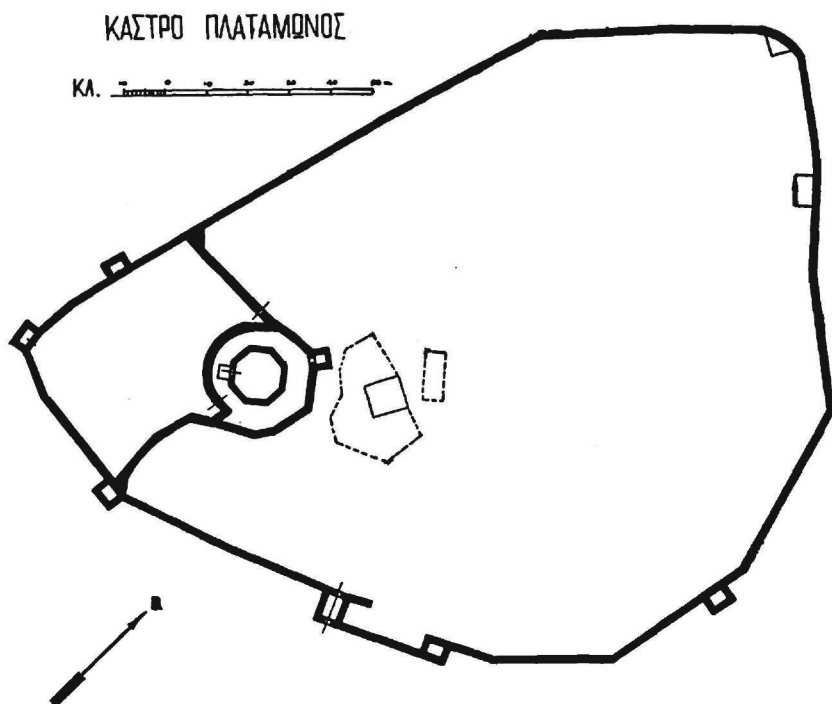
6. Ἡ ἐπανάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, ἐκδ. « Ἀστειῶς » σελ. 14, 21.

7. Αὐτόθι σελ. 62.

8. Αὐτόθι σελ. 30, 68.

9. Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ στὴ λέξις « Πλαταμών ».

καταλείπεται καὶ τέλος μένει ἀκατοίκητο· οἱ καιρικὲς συνθῆκες καὶ οἱ ἄνθρωποι, πὺν χρησιμοποιοῦν τὸ ὑλικὸ τοῦ Κάστρου γιὰ τὸ κτίσιμο τῶν σπιτιῶν τους, ἐπιδροῦν καταστρεπτικὰ στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μεσαιωνικὸ μνημεῖο τῆς Μακεδονίας.

3. Στὸ Κάστρο μᾶς ὁδηγεῖ γραφικὸς δρόμος, — οἱ χωρικοὶ τὸν ὀνομάζουν *δημόσιο δρόμο*¹⁾, — πὺν ἀρχίζει ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ καὶ πὺν ἀπέχει ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ τὸ σταθμὸ τοῦ Πλαταμῶνα. Στὸ δρόμο αὐτὸ ὡς τὶς ὑπῳρειες τοῦ λόφου συναντοῦμε κατὰ διαστήματα ὑπολείμματα παλίου ὁδοστρώματος ἀπὸ μικρὲς ἀκάνόνιστες πέτρες.

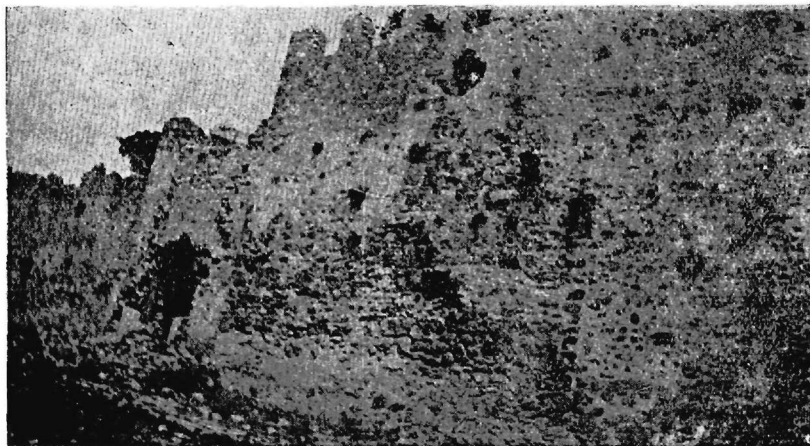
Στὸ Κάστρο ἀνεβαίνει κανεῖς σχετικὰ εὐκόλα μόνο ἀπὸ τὸ νοτιανατολικὸ μέρος, ὅπου βλέπει καὶ ἡ πύλη του. Γι' αὐτὸ τὸ μέρος αὐτό, πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πύλης, τὸ προστάτενε ἄλλοτε προτεῖχισμα, πὺν τὰ ἔχνη του σώζονται ὡς σήμερα κατὰ διαστήματα.

1) Εἶναι ὁ παλιὸς δρόμος, πὺν ἔκαμπε τὸ λόφο καὶ ὠδηγοῦσε πάλι στὴν ἀκτὴ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου. Ἡ ὀνομασία του, «*δημόσιος δρόμος*», εἶναι μιὰ ἀκόμη ἀπόδειξη γι' αὐτό.

Στὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα συναντᾶ κανεῖς καὶ τὰ τρία βασικὰ στοιχεῖα τῶν μεσαιωνικῶν κάστρων : 1) τὸν πρῶτο περίβολο, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μεγαλύτερο χῶρο καὶ ὅπου καταφεύγουν σὲ στιγμὲς κινδύνου οἱ κάτοικοι τῶν περιχώρων· 2) τὸ δεύτερο περίβολο, ποὺ βρίσκεται στὸ ψηλότερο μέρος τοῦ πρώτου περιβόλου καὶ ἀποτελεῖ, νὰ ποῦμε, τὴν ἀκρόπολὴ του καὶ 3) τὸ τελευταῖο καταφύγιο, τὸν κεντρικὸ πύργο (donjon). (Βλ. σχέδιο.)

Τὸ ἐξωτερικὸ του τεῖχος, ποὺ ἔχει σχῆμα πολυγωνικόν, περικλείνει τὸ ψηλότερο μέρος τοῦ λόφου. Βλάβες ἔχει πάθει μόνο στὴν ἀνατολική του

Εἰκ. 4. Τμήμα τοῦ ἐξωτερικοῦ τεῖχους μετὰ τὴν πύλην του.

πλευρά. Τὸ ὕψος τοῦ τεῖχους πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου εἶναι $7\frac{1}{2}$ μ. κατὰ μέσον ὄρο καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ μεγαλύνει ὥς $9\frac{1}{2}$ μ. Τὸ πάχος του δὲν εἶναι παντοῦ τὸ ἴδιον, ἀλλὰ κυμαίνεται ἀπὸ 1,20 ὥς 2 περίπου μέτρα. Ἡ εἴσοδος προεξέχει ἀπὸ τὸ τεῖχος καὶ ἀποτελεῖ πύργον, ποὺ ἐνώνονταν ἄλλοτε μετὰ τὰ πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς πύλης του προτειχίσματα. (Εἰκ. 4.) Τὸ ἐξωτερικὸ τεῖχος διατηρήθηκε ὥς σήμερον σὲ καλὴ σχετικὰ κατάστασιν, γιὰτὶ πολλὰς φορὰς ἐπισκευάστηκε ἢ καὶ συντηρήθηκε μετὰ ἐπαλείψεις ἀμμοκονιαμάτων καὶ ἀσβεστωμάτων. (Εἰκ. 5.) Ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὰς ἀκανόνιστες πέτρες, ποὺ ἐνώνονται μετὰ ἀμμοκονίαμα. Ἀνάμεσα στὶς πέτρες ὑπάρχουν συχνὰ καὶ κομμάτια κεραμιδιῶν¹⁾. Κάποτε συναντοῦμε, πρὸ πάντων στὶς βάσεις

1. Γιὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς οἰκοδομικῆς γράφει ὁ Bonn (ἐνθ' ἀν. σελ. 163). «...le blocage de petites pierres irrégulières mêlées de fragments de tuile est le plus fréquemment employé par les Francs et dont Sidérocastro et Gravia donnent de bons exemples».

καὶ στὶς γωνιῆς τῶν τειχῶν ἢ τῶν πύργων, καὶ πώρινες μεγάλες πέτρες, ποὺ εἶναι συχνότερες, ὅσο προχωροῦμε πρὸς τὸ νότιο καὶ τὸ νοτιοδυτικὸ μέρος τοῦ τείχους. Ἀσφαλῶς εἶναι ὑλικὸ *in situ*, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη ἢ ἄλλην οἰκοδομὴ τῆς ἀρχαιότητος.

Τὸ ἐξωτερικὸ τείχος ἔχει πύργους ἀνομοιομορφους, ποὺ τοὺς συναντοῦμε σὲ ἄνισα διαστήματα, στὶς γωνίες κυρίως τῆς ἀλλαγῆς τῶν διευθύνσεων τοῦ τείχους. Ἐπίσης παρατηροῦμε ἀντερείσματα πρὸς τὴ ΒΑ κατεύθυνση τοῦ τείχους, ὅπου νομίζω ὅτι βρίσκεται ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα καὶ

Εἰκ. 5. Τμῆμα τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους μὲ κατεύθυνση πρὸς Ν.

καλύτερα διατηρημένα μέρη του. Αὐτὸ ἐκτείνεται ἀπὸ τὸν τρίτο πύργο ¹⁾ ὡς τὸ πρῶτο μεγάλο ἀντέρεισμα. Τὸ τμῆμα, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στὰ δύο πρῶτα ἀντερείσματα, περίπου 1,90 μ. ὕψους, εἶναι ὑπόλειμμα τοῦ παλαιοῦ τείχους καὶ συμπληρώθηκε, φαίνεται, ὡς τὶς ἐπάλξεις ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ποὺ χρησιμοποίησαν τεχνίτες πιστοὺς στὴ βυζαντινὴ οἰκοδομικὴ παράδοση. Ἔτσι τὸ ἐπισκευασμένο τμῆμα ὡς τὶς ἐπάλξεις ἀποτελεῖται ἀπὸ πέτρες βαλμένες στὴν ἴδια ὀριζόντια γραμμῇ, ποὺ πλαισιώνονται ἀπὸ παράλληλες σειρὲς πλατιῶν κεραμιδιῶν, τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς βυζαντινῆς οἰκοδομικῆς. Κομμάτια ἀπ' αὐτὰ τὰ κεραμίδια πλαισιώνουν κάποτε καὶ κάθετα τὴν κάθε πέτρα χωριστά. Τὸ κτίσιμο θυμίζει τὴν οἰκοδομικὴ τῶν παλιῶν σπιτιῶν στὸ Φανάρι τῆς Πόλης καὶ γενικὰ παλιὰ τουρκικὰ οἰκοδομήματα π. χ. λουτρά, τζαμιά κλπ. ²⁾

1. Ἡ μέτρηση τῶν πύργων γίνεται ἀπὸ τὴν πρὸς Ν. τῆς εἰσόδου κατεύθυνση τοῦ τείχους.

2. Κοίταξε εἰκόνες στὸ ΒΕΥΛΙΕ, I, *habitation byzantine* (Les anciennes maisons de Constantinople), Grenoble — Paris 1903.

Ἄλλα τρία ἀντερείσματα παρατηροῦνται στὴ συνέχεια τοῦ τείχους, πὺν εἶναι ὅμως μικρότερα στὸ μῆκος τους ἀπὸ τὰ δύο προηγούμενα. Τὸ πρῶτο μάλιστα ἀπὸ τὰ τρία ἀντερείσματα φτάνει ὡς τὶς ἐπάλξεις καὶ μετασχηματίζεται σὲ τριγωνικὸ πύργο.

Ὅταν περάσουμε τὴν πρώτη πύλη τοῦ Κάστρου, συναντοῦμε καὶ δευτέρῃ ἐσωτερικῇ, πὺν ὁδηγεῖ στὸν πρῶτο περίβολο καὶ ἔχει τὸ ὑπέρθυρό της σὲ σχῆμα ὀξυκόρυφου τόξου (*arc brisé*). Τὸ σχῆμα τοῦ ὑπέρθυρου, ἂν ἐξεταστῇ μὲ προσοχή, δείχνει καθαρά τὴ φραγκικὴ προέλευση τῆς πύλης. Ἀνάμεσα στὶς δυὸ πύλες βρίσκεται ἓνας τετράγωνος χώρος ἀπὸ παντοῦ κλεισμένος, ὁ πύργος, πὺν ἄλλοτε προστάτεψε τὴν εἴσοδο.

Μόλις μποῦμε στὸν περίβολο, ὅπου ὑπάρχουν σωροὶ ἐρειπίων, λείψανα τῶν σπιτιῶν καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων, κυρίως τῆς τουρκοκρατίας, ἀντικρύζουμε καὶ ἓνα νεώτερο κτίσμα, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, πὺν ἦταν τζαμί ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ πὺν πρέπει νὰ βρίσκεται στὴ θέση τῆς σημαντικώτερης ἐκκλησίας τοῦ βυζαντινοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Κάστρου¹).

Τὸ ἐσωτερικὸ τείχος, πὺν σχηματίζει τὸ δεύτερο περίβολο καὶ ἔχει ὕψος 6-7 μέτρα κατὰ μέσον ὄρο, σῶζεται σὲ καλὴ κατάσταση. Ἐχει καὶ αὐτὸ σχῆμα πολυγωνικὸ καὶ εἶναι κτισμένο σχεδὸν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅπως καὶ τὸ ἐξωτερικὸ τείχος: μὲ μικρὰς πέτρες καὶ ἀσβεστοκονίαμα, πὺν περιέχει καὶ πετραδάκια. Μόνο πὺν σπανίζουν τὰ κομμάτια τῶν κεραμιδιῶν.

Τὸ τείχος αὐτὸ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μέρος τοῦ πρώτου πύργου τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, πὺν τὸ συναντᾷ πάλι ὕστερα ἀπὸ τὸν τρίτον πύργον του²). Ἔτσι ὁ δεύτερος περίβολος περικλείνει τρεῖς τετράγωνους πύργους τοῦ ἐξωτερικοῦ τείχους, πὺν βρίσκονται στὸ ΝΔ μέρος τοῦ Κάστρου. Ἡ πυκνότης τῶν πύργων σ' αὐτὸ τὸ μέρος δείχνει τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν μέριμναν τῶν τότε ἀρχιτεκτόνων ν' ἀσφαλίσουν, γρήγορα καὶ πρακτικὰ, τὸ δεύτερον περίβολο, τὴν ἀκρόπολιν, ὅπου ὑψωνόταν καὶ ὁ κεντρικὸς πύργος.

Στὸ ΒΑ τμήμα τοῦ ἐσωτερικοῦ, δηλαδὴ τοῦ δευτέρου τείχους, ὑπάρχει ἓνας τετράγωνος πύργος, πὺν στὸ ἐσωτερικὸν του εἶναι κυκλικὸς καὶ καταλήγει σὲ θόλο κτισμένο μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ βυζαντινὰ κεραμίδια, πὺν φανερώνουν τὴν βυζαντινὴν του προέλευσιν. Ὁ πύργος αὐτὸς ἴσως ἦταν ἀποθήκη γιὰ τὴ διαφύλαξιν ὑλικῶν πολέμου.

Ἀπὸ τὸν πρῶτον περίβολον μπαίνει κανεὶς στὸ δεύτερον περὶ ὠντας τὴ μοναδικὴν τοῦ δευτέρου τείχους πύλην, πὺν εἶναι ἀνοιγμένη κοντὰ στὸν κεντρικὸν πύργον καὶ κάτω ἀπὸ τὴν προστασίαν του. Ἡ πύλη ἂν ἔξω ἔχει ὑπέρθυρον σὲ σχῆμα ὀξυκόρυφου τόξου, ὅμοιον μ' αὐτὰ, πὺν βλέπουμε σὲ τουρκικὰ

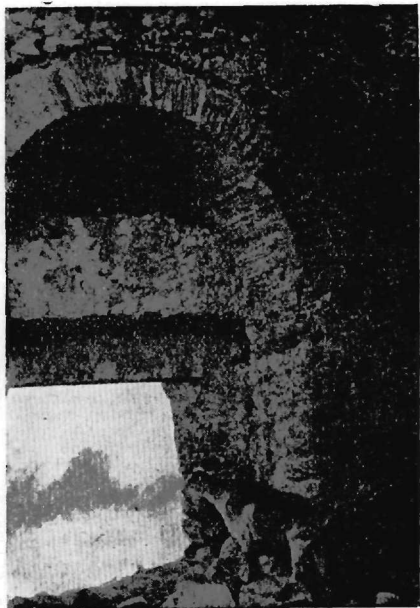
1. Στὸν ΗΕΥΖΕΥ (*Le mont Olympe* σελ. 91) ἔδειξαν τὰ ἐρεῖπια ἐξ ἑλληνικῶν ἐκκλησιῶν. Πρὸς παρακάτω τις παραδόσεις καὶ θρύλους.

2. Τὸ δεύτερον τείχος ἐκεῖ, πὺν καταλήγει, σχηματίζει ἐσωτερικὸν πύργον.

κτίσματα, βρύσεις, τζαμιά και άλλα οικοδομήματα. (Εικ. 6.) Τὸ ὑπέρθυρο ὁμῶς τῆς πύλης ἀπὸ μέσα, αὐτὸ δηλαδή πὺν βλέπει πρὸς τὸ δεύτερο περίβολο, ἔχει σχῆμα ἡμικυκλικοῦ τόξου (*arc en plein cintre*) καὶ ἀποδείχνει τὴ βυζαντινὴ του προέλευση. (Εικ. 7.)

Εικ. 6. Ὑπέρθυρο μὲ ὀξυκόρυφο τόξο (τουρκικόν).

Εικ. 7. Ὑπέρθυρο μὲ ἡμικυκλικὸ τόξο (βυζαντινόν).

Μόλις περάσουμε τὴν πύλη καὶ μποῦμε στὸ δεύτερο περίβολο, βλέπουμε πρὸς τὰ δεξιὰ μας τὴ δεξαμενὴ (κιστέρνα), πὺν ἔχει σχῆμα ὀρθογωνίου τετραγώνου. (Εικ. 8.) Στὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῆς δεξαμενῆς διακρίνονται τρεῖς σωλῆνες, πὺν χρησίμευαν ἄλλοτε προφανῶς γιὰ τὴν πλήρωσή της. Ἡ δεξαμενὴ ἔχει κτιστῇ μὲ τὸ ἴδιο ὕλικό, πὺν εἶδαμε καὶ στὸ δεύτερο ἢ ἐσωτερικὸ τεῖχος. Τὰ ἐσωτερικὰ της τοιχώματα ὡς τὴν ἀπόκλιση πρὸς τὴν καμαρωτὴ στέγη της εἶναι ἀλειμμένα μὲ λεπτὸ στρώμα ἀσβεστοκονιάματος.

Μέσα στὸ δεύτερο περίβολο, ἀπὸ τὸ ἀριστερὸ μέρος τῆς πύλης του, καθὼς μπαίνουμε, ἀρχίζει ἄλλη γραμμὴ τείχους, πάχους 1 μ. περίπου καὶ ὕψους 5,25 μ., πὺν καταλήγει στὸ δεύτερο τεῖχος καὶ σὲ μικρὴ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ τεῖχος ἀπόσταση. Ἡ τρίτη αὐτὴ γραμμὴ, πὺν μαζὶ μὲ τὸ δεύτερο τεῖχος περιβάλλει τὸ μεγάλο ὀκτάγωνο κεντρικὸ πύργο, ἔχει τὴ μικρὴ πύλη της, καταχωμένη σχεδὸν σήμερα, πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ἐνώνεται τὸ τεῖχος της μὲ τὸ δεύτερο τεῖχος.

Ἡ πύλη αὐτή, πού μόλις ἔρποντας μπορούμε νά τήν περάσουμε, ὀδηγεῖ ἀπό τὸ δεύτερο περίβολο σ' ἓνα τρίτο, πολὺ μικρό, ὅπου περήφανος καὶ μεγαλόπρεπος ὑψώνεται ὁ ὀκτάγωνος κεντρικὸς πύργος. Ἡ εἴσοδος τοῦ πύργου, πού βρίσκεται σὲ ὕψος 3,45 μ. ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἔδαφος τοῦ μικροῦ περιβόλου, προστατευόταν μὲ προτείχισμα. Στὸν πύργο, φαίνεται, ἀνέβαιναν μὲ ξύλινη κινητὴ σκάλα. Ἡ ὀχυρωτικὴ λοιπὸν τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅπως βλέπουμε, κατέβαλλε μεγάλες φροντίδες, γιὰ ν' ἀσφάλισι πρὸ πάντων τὸν κεντρικὸ πύργο, τὸν τιμαριούχο. (Εἰκ. 9.)

Εἰκ. 8. Ἡ δεξαμενή.

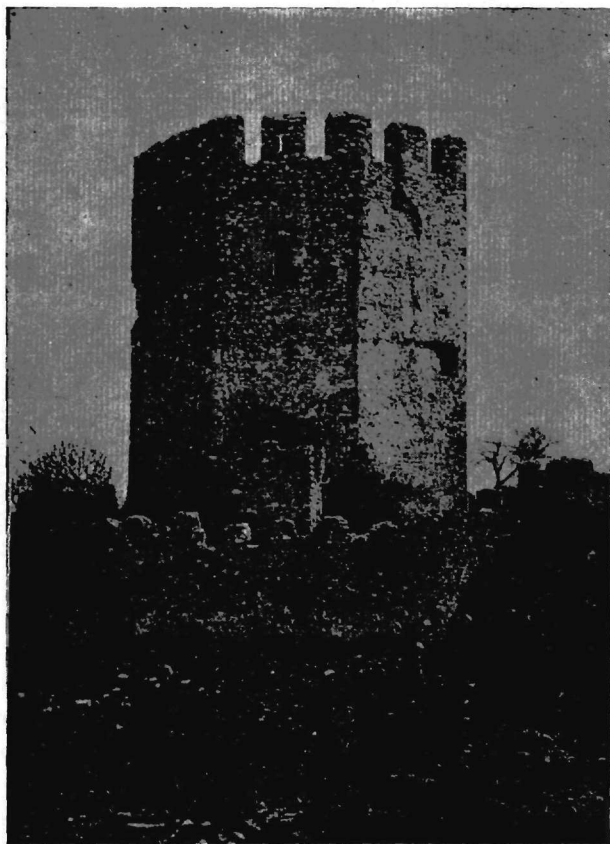
Ὁ πύργος ἔχει ὕψος 16 μέτρων περίπου, πάχος 2 μ. καὶ εἶναι κτισμένος μὲ τὴ συνειθισμένη οἰκοδομικὴ, πού εἶδαμε ὡς τώρα, μὲ μικρὲς δηλαδὴ πέτρες, πού ἐνώνονται μ' ἀσβεστοκονίαμα, μέσα στὸ ὁποῖο βρίσκονται ἐγκασπαρμένα κομμάτια κεραμιδιῶν. Οἱ κλειδώσεις τῶν γωνιῶν στερεώνονται μὲ κανονικὲς πελεκητὲς πέτρες.

Στοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τοῦ πύργου εἶναι ἐντοιχισμένο μαρμάρينو καὶ πώρινο ὕλικό, πού ἀρρήθηκε ἀσφαλῶς ἀπὸ ἀρχαῖο κτίσμα. Τὰ παράθυρα, πού εἶναι ἀνοιγμένα σὲ σχῆμα ἡμικυκλικοῦ τόξου μαρτυροῦν τὴ βυζαντινὴ τους προέλευση. Ὑπάρχει μάλιστα κι' ἓνα δίλοβο παράθυρο, πού τὸ χωρίζει ἓνας μικρὸς κίονας μὲ σταυρὸ στὸ κιονόκρανό του. Τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐπάλλξεις φαίνεται ὅτι εἶναι προσθήκες τῶν Βυζαντινῶν.

Τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πύργου ἔχει πολλὰς φορὲς ἐπισκευαστῇ. Τὰ ὑπόγεια διαμερίσματά του (cella)¹, γιὰ νὰ στηρίξουν τὸ βάρος ὅλης τῆς οἰκοδομῆς,

1. Τὰ ὑπόγεια τοῦ πύργου θὰ χρησιμοποιεῖσαν γιὰ φυλακὲς. Κοίταξε Καντακουζηνό, III, 93c, 18 — 19. Βλ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 64.

σχηματίζονται μὲ δύο ὀξυκόρυφα τόξα, πὺν διασταυρῶνονται. Τὸ σχῆμα τῶν τόξων μᾶς κάνει νὰ ὑποθέσουμε, ὅτι ὁ πύργος κτίστηκε ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ἀλλ' ἐπισκευάστηκε καὶ ἴσως συμπληρώθηκε ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς. Ἡ ἐσωτερικὴ σκάλα εἶναι καταστραμμένη καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀνεβῇ κανεὶς παραπάνω ἀπὸ τὸ μισὸ ὕψος τοῦ πύργου.

Εἰκ. 9. Νοτιοδυτικὴ ἄποψη τοῦ κεντρικοῦ πύργου. Μπροστά του διακρίνεται ἡ τρίτη γραμμὴ τοῦ τείχους καὶ τὸ προτείχισμα, πὺν ὑπερασπίζει τὴν εἴσοδο τοῦ πύργου.

Ἀπὸ τὴ σχετικὰ ἀναλυτικὴ αὐτὴ ἐξέταση τῶν στοιχείων τοῦ Κάστρου καταφαίνεται, πόσο δύσκολη εἶναι ἡ χρονολόγησή του. Τρεῖς ἐποχές, ἡ φραγκικὴ, ἡ βυζαντινὴ καὶ ἡ τουρκικὴ, ἀντιπροσωπεύονται ἀνακατωμένες σ' αὐτό. Οἱ πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ οἱ προσθήκες, πὺν φέρουν τὴ σύγχυση στὸν ἐρευνητὴ, μᾶς κάνουν ἐπιφυλακτικούς καὶ μᾶς ἐμποδίζουν νὰ θεωρήσουμε ὅλο τὸ συγκρότημα σὰ κτίσμα μιᾶς ὠρισμένης ἐποχῆς.

ἔχοντας λοιπὸν ὑπ' ὄψιν μας τὶς γνωστὲς πηγές καὶ τὶς ἐπιτόπιες παρατηρήσεις μας συμπεραίνουμε, ὅτι ὁ λόφος ἦταν ὠχυρωμένος στὴν ἀρχαία καὶ στὴ βυζαντινὴ ἐποχὴ ὡς τὴ Φραγκοκρατία. Στὴν ἐποχὴ ὅμως τῆς Φραγκοκρατίας, ὅταν ἐφαρμόστηκε στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Φράγκους τὸ φεουδαρχικὸ σύστημα, πρέπει νὰ πῆρε τὸ Κάστρο γενικὰ τὴ μορφή, ποὺ παρουσιάζει σήμερα, χωρὶς βέβαια νὰ ὑπολογίσουμε τὶς ἐπισκευὲς καὶ προσθήκες, ποὺ ἔκαναν οἱ Βυζαντινοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι.

Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα φραγκικὰ κάστρα, κατασκευάστηκε γρήγορα καὶ πρόχειρα, γιατί οἱ κατακτητές, λίγοι μέσα στοὺς κατακτημένους, βιάζονταν ν' ἀσφαλιστοῦν.

4. Παραδόσεις καὶ θρύλοι. Τὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ μεσαιωνικὰ κάστρα, εἶχε καὶ ἔχει καὶ αὐτὸ τοὺς θρύλους του, ποὺ ὅμως, ὅσο περνᾷ ὁ καιρὸς, ξεθωριάζουν καὶ χάνονται. Ἔτσι σήμερα οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ « Παντελεήμονας » καὶ τοῦ Πλαταμώνα μιλοῦν ἰόριστα γιὰ θησαυροὺς κρυμμένους μέσα στὰ ἐρεῖπια τοῦ Κάστρου, γιὰ τὸ « χρυσὸ ἀμάξι », τὸ θαμμένο μέσα στὸ Κάστρο καὶ γιὰ τὴ μυστικὴ δίοδο, ποὺ δῆθεν ἀρχίζει ἀπὸ τὸν κεντρικὸ πύργο καὶ καταλήγει στὸν κοντινὸ λόφο « Παπποῦ » (λόφος πρὸς Παντελεήμονα). Καὶ ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ « Παντελεήμονας » κ. Νικ. Ζαφειρίου, ἂν καὶ προσπάθησε κατὰ παράκλησίν μου νὰ συλλέξει τοὺς σχετικoὺς μὲ τὸ Κάστρο θρύλους καὶ τὶς παραδόσεις, στάθηκε ἀδύνατο νὰ μάθῃ κάτι τὸ συγκεκριμένο ἀπὸ τοὺς γέρους ἢ τὶς γοιῆς τοῦ χωριοῦ. Μόνο ἀπὸ τὸν ἐφημέριο ἔμαθε τὰ ἑξῆς: Κάποτε στὸ Κάστρο τοῦ Πλαταμώνα ζοῦσε ἓνας βασιλιάς, ποὺ εἶχε μαλαματένιο ἀμάξι. Αὐτὸς πολεμοῦσε μὲ τὸ βασιλιά τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριᾶς (Τεμπῶν). Τέλος νικήθηκε ὁ βασιλιάς τοῦ Πλαταμώνα καὶ παράχωσε τὸ ἀμάξι, ποὺ μένει ἀκόμη καὶ σήμερα παραχωμένο, ἀλλ' εἶναι ἄγνωστο σὲ ποιὸ μέρος. Ὅσοι καλόγεροι ἦταν μέσα ἔφυγαν ἀπὸ τὴν ὑπόνομο πρὸς τὸν « Παπποῦ »¹⁾.

Ἀργότερα (:) ἰδρύνθηκε μοναστήρι, ποὺ ὑπαγόταν στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Ὁ Πλαταμώνας ἦταν ἔδρα μητροπολίτη. Τὸ Κάστρο εἶχε 5 ἐκκλησίαις: 1) Τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ 2) τοῦ Ἀγίου Γεωργίου 3) τοῦ Ἀγίου Νικολάου 4) τῆς Παναγίας καὶ 5) τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὅλες οἱ ἐκκλησίαι σιγὰ σιγὰ κατερειπώθηκαν καὶ ἔμεινε μόνο ἡ Ἀγία Παρασκευή. Ἀλλὰ κι' αὐτήν, κατὰ τὴν παράδοση, τὴν μετέτρεψαν

1. Ὁ πόλεμος τοῦ βασιλιά τοῦ Κάστρου Πλαταμώνα μὲ τὸ βασιλιά τοῦ Κάστρου τῶν Τεμπῶν εἶναι ἄρα γε ἀπὴρηση τῶν τοπικῶν διενέξεων φεουδαρχῶν τῆς Φραγκοκρατίας; Ὅσο γιὰ τὴν ὑπόνομο, ἂν καὶ πιθανὸν νὰ εἶναι ἀποκύημα τῆς φαντασίας τῶν χωρικῶν, ὅμως ἂς σημειωθῇ, ὅτι πολλὰ μεσαιωνικὰ κάστρα τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἔχουν μυστικὰς διόδους, ποὺ ὡδηγοῦν σὲ κοντινοὺς δασαμένους λόφους.

σὲ τζαμί οἱ Τοῦρκοι (60-70 οἰκογένειες), ποὺ κατὰ τὸ 1821 ἤλθαν ἀπὸ τὴν Πάτρα καὶ ἐγκαταστάθηκαν μέσα στὸ φρούριο. Ἀναφέρεται ὁ θρῦλος, ὅτι στὴν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ὑπῆρχε ἀσημένια καντήλα, ποὺ τὴν ἐσεβάστηκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ἀναβαν πάντοτε. Ἐνας ὅμως Τοῦρκος ἔκλεψε τὴν καντήλα καὶ τὴν πούλησε. Τότε ἐγίνε τὸ ἐξῆς: Τρεῖς νύκτες ὁ Τοῦρκος δερνόταν ἀπὸ τὴν Ἀγία Παρασκευή, ἕως ὅτου ἀναγκάστηκε νὰ φέρῃ πίσω τὴν καντήλα.

Στὸ Κάστρο λειτουργοῦσε καὶ κακουργιοδικεῖο. Τοὺς καταδικασμένους σὲ θάνατο τοὺς ὠδηγοῦσαν σὲ παρακείμενο πλάτανο κι' ἐκεῖ τοὺς κρεμοῦσαν. Ὁ πλάτανος αὐτὸς ὠνομάστηκε **μαυροπλάτανος**.

ΑΠ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ